GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף תשפ"ד, 2024
מספר השאלון: 34281
קובץ: תשובות סופיות

אזרחות

שאלון 34281

הוראות לנבחן

שימו לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

הוראות

א. משך הבחינה: שלוש שעות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים ובהם 22 שאלות.
במועד זה יש לענות סך הכול על שבע שאלות לבחירתכם.
(לכל שאלה – 14⅓ נקודות)

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.
בהצלחה!

בהצלחה!

תשובות סופיות

פרק ראשון

שאלה 1

מנגנון פיקוח וביקורת בלתי פורמלי (חוץ־מוסדי): ביקורת של אזרחים, ארגונים או גופים שאינם מוסדות המדינה; ביוזמתם וללא הסמכה בחוק; באמצעים כמו עצומות, מכתבים, פרסום בתקשורת וברשתות; כדי להגביל את השלטון, לפקח עליו ולהפעיל לחץ לשינוי מדיניות. ציטוט: "אזרחים רבים כתבו לספרייה הלאומית שהם מתנגדים לשינוי, ופרסמו בכלי תקשורת את דרישתם להחזיר את הסמליל הישן." קישור: אזרחים, מיוזמתם ובלי סמכות בחוק, הפעילו לחץ ציבורי על הנהלת מוסד ממלכתי – והלחץ הביא לשינוי ההחלטה ("עקב הביקורת... תחזור להשתמש בסמליל הישן").

שאלה 2

לאומיות אתנית־תרבותית: שאיפה משותפת של בני לאום לשלטון עצמי במדינה ריבונית (או לניהול עצמי בתוך מדינה); התלכדות סביב יסודות אתניים־תרבותיים משותפים – מוצא, שפה, תרבות, היסטוריה ולפעמים גם דת; אין בהכרח חפיפה בין לאום לאזרחות, והלאום קודם למדינה. ציטוט: "לטענת המומחים, צבעי הסמליל הישן היו כחול ולבן, כצבעי הדגל והטלית, והכיתוב בעברית היה בולט, ובכך הובעה חשיבותה של השפה העברית." קישור: השפה העברית ו"צבעי הטלית" (סמל דתי־תרבותי) הם יסודות אתניים־תרבותיים משותפים של העם היהודי.

שאלה 3

חופש הביטוי: זכותו של כל אדם להביע ולהפיץ בפומבי את דעותיו, אמונותיו, רגשותיו וכל העדפה שירצה, בכל דרך שיבחר (דיבור, כתב, תקשורת, רשתות, אמנות, הפגנות, לבוש ועוד); זכות טבעית הנגזרת מן הזכות לחירות. ציטוט: "...כתב עיתונאי מסוים מאמר ובו ציין כי גם בשעת מלחמה יש להקפיד לאפשר לאנשים להציג את עמדותיהם, גם אם אינן מקובלות." קישור: העיתונאי מבקש לאפשר לאנשים להביע בפומבי (ברשתות החברתיות) את דעותיהם, גם כשהן אינן מקובלות.

שאלה 4

עקרון שלטון החוק: חובת הציות לחוק חלה על כולם – אזרחים ורשויות כפופים לחוק ושווים בפניו (לאדם מותר כל מה שהחוק אינו אוסר, לרשות – רק מה שהוסמכה); החוק נחקק בהליך דמוקרטי, הולם את ערכי המדינה הדמוקרטית, מפורסם וברור, מגדיר את המותר והאסור ומאזן בין טובת הכלל והפרט. ציטוט: "המשטרה קבעה כי הדברים שפרסמה השחקנית מוגדרים: "איסור על גילוי הזדהות עם ארגון טרור והסתה לטרור"." / "על עבירה זו העונש עשוי להיות בין שנתיים לחמש שנות מאסר, ולכן הומלץ להגיש כתב אישום נגד השחקנית." קישור: החוק מגדיר מראש את האסור ואת העונש, וחל על כולם – גם על שחקנית מוכרת; המשטרה פועלת לאכיפתו במסגרת סמכותה. או: דמוקרטיה מתגוננת – שמירה על המשטר הדמוקרטי, עקרונותיו ואופי המדינה מפני מי שמנצל כלים דמוקרטיים (כאן חופש הביטוי) כדי לפגוע בהם, באמצעות הגבלת זכויותיו; קישור: המשטרה ממליצה להעמיד לדין על "גילוי הזדהות עם ארגון טרור והסתה לטרור" – הגבלת חופש הביטוי של מי שתומך בארגון טרור.

פרק שני – שאלות 5–9

שאלה 5

חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו (1992): מטרתו להגן על כבוד האדם וחירותו כדי לעגן את ערכי ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית; זכויות: חיים, גוף וכבוד; קניין; חירות אישית (אין שוללים חירות במאסר, מעצר וכו'); יציאה מישראל וכניסה אליה (לאזרח); פרטיות וצנעת הפרט; פסקת ההגבלה – אין פוגעים בזכויות אלא בחוק ההולם את ערכי המדינה, לתכלית ראויה ובמידה שאינה עולה על הנדרש; כל רשויות השלטון חייבות לכבד את הזכויות; אין לשנותו בתקנות שעת חירום. או חוק השבות (1950): כל יהודי זכאי לעלות לארץ; תחולה גם על בני זוג, ילדים ונכדים של יהודי ובני זוגם; יהודי – מי שנולד לאם יהודייה או שהתגייר ואינו בן דת אחרת.

שאלה 6

שניים מאלה: מעמד מיוחד לשפה הערבית (למשל בשטרות, בשלטי רחוב, בפרסומי המדינה); מעמד אישי של בני כל הדתות לפי הדין הדתי ובמוסדות דתיים; הכרה בימי החג והמועד של כל הדתות כימי מנוחה; שמירה על המקומות הקדושים לבני כל הדתות; מערכות חינוך נפרדות במימון המדינה בשפתם ובהתאם לתרבותם ולמורשתם.

שאלה 7

מהו: מעצר מניעתי, ללא הליך פלילי רגיל נגד העצור – גם בלי שהוא מואשם בביצוע עבירה; מטרה: למנוע פגיעה עתידית בביטחון המדינה או בביטחון הציבור (בזכות לחיים ולביטחון של אזרחי המדינה); מגבלות: בשל הפגיעה הקשה בזכויות חלות עליו הגבלות בחוק – בסמכות שר הביטחון, לתקופה של עד שישה חודשים שניתן להאריך, ונתון לביקורת שיפוטית.

שאלה 8

הסדר שהושג ערב הקמת המדינה (יסודו במכתב ששלחה הנהלת הסוכנות היהודית לאגודת ישראל ב־1947); בין דתיים לחילונים; להסדרת מחלוקות בענייני דת ומדינה, כדי למנוע העמקת מחלוקות ולאפשר חיים משותפים; ארבע סוגיות: השבת כיום המנוחה הרשמי (ליהודים), כשרות במוסדות ממלכתיים, נישואין וגירושין של יהודים לפי ההלכה, אוטונומיה לזרם החינוך החרדי.

שאלה 9

שניים מאלה (כל הבדל לפי קריטריון): ערך מרכזי – סוציאל־דמוקרטית: שוויון חברתי־כלכלי קודם לחירות הכלכלית (סולידריות, צמצום פערים), ואילו ליברלית: חירות כלכלית על פני שוויון; האחריות לרווחת הפרט – סוציאל־דמוקרטית: המדינה אחראית כלפי החלש (מדינת רווחה, רשת ביטחון סוציאלית), ואילו ליברלית: הפרט אחראי לחייו ולרווחתו; מידת מעורבות המדינה – סוציאל־דמוקרטית: מעורבות רבה (סבסוד, שירותים חברתיים, חקיקה חברתית, הלאמה, מיסוי גבוה על העשירונים העליונים), ואילו ליברלית: מעורבות מינימלית (יוזמה פרטית, תחרות, שוק חופשי, הפרטה, הפחתת מסים, צמצום קצבאות).

פרק שני – שאלות 10–14

שאלה 10

- שניים מאלה: הקפדה על שמירת מצוות לצד השתלבות בכל תחומי החיים במדינה (עבודה, אקדמיה, תרבות, תקשורת, צבא); גישות שונות כלפי התרבות המודרנית (מהשתלבות חלקית ועד מלאה; שילוב יהדות על פי ההלכה עם ערכים ואורחות חיים של העולם המודרני); ראיית הציות לחוקי המדינה ולסמליה כחובה דתית / המדינה כ"אתחלתא דגאולה"; מערכת חינוך ייחודית (החינוך הממלכתי־דתי); מסגרות ייחודיות לשירות צבאי או לאומי; מגורים ביישובים מעורבים או ביישובים דתיים.

- הכרה בערך של ריבוי (מגוון דעות ועמדות של אנשים וקבוצות); עידוד ותמיכה בקיום ובביטוי של מגוון הדעות; מתן אפשרות לכל קבוצה ולכל דעה להתארגן ולפעול למען האינטרסים שלה.

- למשל: מערכת חינוך ייחודית ונפרדת (החינוך הממלכתי־דתי) המחנכת לפי השקפת העולם הדתית־לאומית / יישובים ייחודיים / מסגרות ייחודיות לשירות – מבטאות הכרה בקיום מגוון קבוצות ובזכותן לבטא את השונות שלהן ולפעול לממש את רצונותיהן.

שאלה 11

- בעלות צולבת: מצב שבו אדם (או גוף) מחזיק בשני גופי תקשורת שונים – למשל בעליו של עיתון הוא גם בעלים של תחנת שידור. החוק נגד בעלות צולבת מגביל מצב זה, כדי למנוע ריכוז של כוח תקשורתי בידי גורם אחד.

- הכרה בערך של ריבוי (מגוון דעות ועמדות של אנשים וקבוצות); עידוד ותמיכה בקיום ובביטוי של מגוון הדעות; מתן אפשרות לכל קבוצה ולכל דעה להתארגן ולפעול למען האינטרסים שלה.

- מטרת החוק היא למנוע שליטה של גורם אחד על כמה מקורות מידע; כשהבעלות מפוזרת בין גורמים שונים, קבוצות שונות יכולות להביע את דעתן בתקשורת ומתקיים ומתבטא מגוון דעות בחברה.

שאלה 12

- ממשלה המבוססת על שיתוף פעולה בין מפלגות יריבות (בדרך כלל המפלגות הגדולות, מגושים פוליטיים יריבים) היוצרות קואליציה רחבה; נועדה להבטיח יציבות פוליטית / לתת מענה למצב שבו אף מפלגה גדולה אינה יכולה להקים קואליציה בלי האחרת / לחזק את הלגיטימציה של הממשלה בזמני חירום ומשבר.

- הסכמה רחבה בין קבוצות בחברה; על כללי משחק בסיסיים / על אופייה הבסיסי של החברה או המדינה; מחזקת את היציבות ומאפשרת קיום בצוותא על אף חילוקי דעות.

- שיתוף הפעולה בין המפלגות היריבות מבטא הסכמה רחבה על הצורך בפעילות משותפת – כדי לשמור על היציבות השלטונית / על החיים בצוותא / כדי לפתור בעיות לאומיות.

שאלה 13

- ההצבעה נערכת באמצעות שני פתקים: פתק לבחירה אישית של ראש הרשות ופתק למועצה; הבחירות לראש הרשות הן אישיות ורוביות, והבחירות למועצת הרשות הן רשימתיות יחסיות; כדי להיבחר לראש הרשות צריך לקבל לפחות 40% מהקולות הכשרים, ואם אף מועמד לא קיבל זאת – נערכות בחירות חוזרות בין שני המועמדים שקיבלו את מספר הקולות הגבוה ביותר.
- הכרה בערך של ריבוי (מגוון דעות ועמדות של אנשים וקבוצות); עידוד ותמיכה בקיום ובביטוי של מגוון הדעות; מתן אפשרות לכל קבוצה ולכל דעה להתארגן ולפעול למען האינטרסים שלה.
- הבחירות למועצת הרשות הן רשימתיות יחסיות – הייצוג של כל רשימה הוא ביחס ישיר למספר הקולות שקיבלה; כך מיוצגים במועצה רשימות ומפלגות שונות, דעות שונות ואינטרסים של קבוצות שונות ביישוב, וזה מבטא הכרה בגיוון הדעות ומאפשר לכל קבוצה להתארגן ולפעול.

שאלה 14

- ועדה של הכנסת (ועדה מיוחדת שהכנסת בוחרת, או ועדה קבועה שהוטל עליה התפקיד) שחבריה חברי כנסת מסיעות שונות – מן הקואליציה ומן האופוזיציה; נועדה לחקור נושא בעל חשיבות ציבורית, ובכך לפקח על הרשות המבצעת (מנגנון פיקוח פורמלי של הכנסת); יכולה להזמין לפניה בעלי תפקידים ולבקש מידע ומסמכים; מסקנותיה הן המלצות ואינן מחייבות.
- הכרה בערך של ריבוי (מגוון דעות ועמדות של אנשים וקבוצות); עידוד ותמיכה בקיום ובביטוי של מגוון הדעות; מתן אפשרות לכל קבוצה ולכל דעה להתארגן ולפעול למען האינטרסים שלה.
- חברי הוועדה הם חברי כנסת מסיעות שונות, מן הקואליציה ומן האופוזיציה, המייצגים עמדות וקבוצות שונות בחברה; כך בחקירה ובמסקנות באות לידי ביטוי דעות מגוונות, וכל סיעה יכולה לפעול בוועדה לקידום העמדות והאינטרסים של ציבור בוחריה.

פרק שלישי

שאלה 15

הצגה: זכות טבעית; לכל אדם זכות לחיות בלי חשש מפגיעה פיזית או נפשית ואסור לפגוע בחייו ובגופו; על המדינה מוטלת חובה להגן על כל בני האדם החיים בשטחה מפני פגיעה בחייהם ובגופם בידי אחרים. ציטוט: "חמאס לא מבחין בין ימין לשמאל, בין תומך ממשלה למתנגד לה; חיזבאללה מאיים על כל יהודי ועל כל ישראלי באשר הוא, ואיראן ושלוחיה רוצים להשמיד את מדינת היהודים על כל תושביה." (איום על הזכות) / "אנו נלחמים כתף אל כתף, רצים לממ"ד כתף אל כתף... ומתנדבים יחדיו בחמ"לים האזרחיים הרבים ששומרים עלינו ומחזקים אותנו." (הגנה על הזכות).

שאלה 16

הצגה: נכונות לקבל את זכותו של האחר להחזיק בדעות, באמונות ובאורח חיים שונים משלנו ולפעול לפיהם, גם כשהם מנוגדים לדעותינו, אינם נעימים לנו ואף מכעיסים אותנו; הסובלנות היא איפוק – הימנעות מפגיעה באחר ובזכותו להביע את דעתו; אין פירושה ויתור על עמדותינו – אפשר להתווכח ולנסות לשכנע; יש לה גבולות (אין לסבול אלימות והסתה). ציטוט: "נגן בלהט על דעותינו ונתנגד באותו הלהט לדעות האחרות - אבל בכבוד הדדי ובדו־שיח." / "הן התווכחו במשך שעות, ימים, חודשים ושנים - אך לא העלו על דעתן לפסול את זכותה של הקבוצה האחרת להביע את דעתה ולהיאבק עליה, ולא פסלו אותה בשל דבקותה בעמדתה."

שאלה 17

- הכנסת מייצגת את ריבונות העם וכלל האזרחים ואת העמדות והאינטרסים השונים בחברה; האזרחים בוחרים במפלגות המבטאות את העמדות האידיאולוגיות שלהם; גם בוועדות הכנסת מיוצגות דעות ועמדות של אזרחים.

- מנגנון פיקוח פורמלי: הכנסת מפקחת ומבקרת את מדיניותה ואת פעולותיה של הרשות המבצעת (הממשלה); אמצעים: אופוזיציה, ועדות, אישור התקציב, וכלים פרלמנטריים כמו הצעת אי־אמון, שאילתות, הצעות לסדר היום.

  ייצוג האזרחים. ציטוט: "ביום שאחרי המלחמה חייבת לקום ממשלה המבוססת על קואליציה מגוונת - לא ממשלת אחדות אלא ממשלה מאחדת, קואליציה רחבה שחבריה נבחרו לכנסת על ידי רוב האזרחים ומבטאים עמדות מגוונות בחברה הישראלית, נציגים של מפלגות שונות המחויבים לציבור כולו." קישור: חברי הכנסת נבחרו על ידי האזרחים, מבטאים את העמדות המגוונות בחברה ומחויבים לציבור כולו – ביטוי לתפקיד הייצוג.

פרק רביעי – שאלות 18–20

שאלה 18

- קביעת מדיניות ויישומה (ביצועה): הממשלה מקבלת החלטות ומתווה קווי פעולה, ומוציאה את ההחלטות לפועל באמצעות משרדי הממשלה, בתחומים שונים בענייני פנים וחוץ. ציטוט: "במטרה להרחיב את יישובי העדה הדרוזית הורה שר הפנים למִנהל התכנון לבחון שורה של צעדים ובהם הקמת יישוב דרוזי חדש." / "כמו כן חתם השר על תוכנית שתאפשר הוצאת היתרי בנייה לכשלושת אלפים יחידות דיור חדשות ביישוב הדרוזי דאליית אל־כרמל." קישור: השר קבע מטרה ודרכי פעולה (הרחבת היישובים) – קביעת מדיניות; וחתם על תוכנית שמוציאה אותה לפועל – יישום.

שאלה 19

– הפנייה אל העם היהודי בתפוצות: קריאה ליהודי התפוצות להתלכד סביב היישוב היהודי בעלייה ובבניין, ולעמוד לימינו במערכה הגדולה על הגשמת שאיפת הדורות לגאולת ישראל (לעזור בהקמת המדינה ובבנייתה). ציטוט: "מאז פרצה מלחמת "חרבות ברזל" הגיעו ארצה עשרות בני נוער יהודים מן התפוצות כדי להתגייס לצה"ל ולהשתתף במאמץ המלחמתי ובהגנה על המדינה." / ""זה הבית שלנו," אמר, "הגענו כדי להשתתף במאמץ המשותף ולתרום את חלקנו בהגנה עליו"." קישור: יהודים מן התפוצות מגיעים לארץ ומתגייסים – התלכדות סביב היישוב ועמידה לימינו במערכה.

שאלה 20

– הזכות לשוויון: זכותו של כל אדם לקבל יחס זהה ליחס שמקבל זולתו / אין להפלות אדם; ללא הבדל דת, גזע, מין, זהות, שיוך, סממן חיצוני או מגבלה; כאשר יש שוני רלוונטי – יחס שונה (הבחנה) מממש שוויון מהותי. ציטוט: "על פי מתווה זה, לתלמידים שפונו מאזורי העימות בדרום ובצפון, ומתקשים לקיים שגרת לימודים רגילה כמו כל שאר תלמידי ישראל, יינתנו הקלות כגון הגדלת המשקל של הציון הפנימי השנתי והקטנת משקלו של ציון הבחינה החיצונית." קישור: התלמידים המפונים נמצאים בנחיתות בגלל שוני רלוונטי (פינוי, היעדר שגרת לימודים); ההקלות נועדו לתת להם הזדמנות שווה לשאר התלמידים.

פרק רביעי – שאלות 21–22

שאלה 21

א. עמדה ברורה בעד עריכת הבחירות לרשויות המקומיות למרות הימשכות המלחמה, או בעד המתנה עד לסיומה.

ב. בעד עריכת הבחירות: שלטון העם (בחירות תקופתיות) / הגבלת השלטון / זכויות פוליטיות – הזכות לבחור (של התושבים) – מוצגים ומקושרים לסוגיה.

ג. בעד המתנה עד סיום המלחמה: זכויות פוליטיות – הזכות לבחור ולהיבחר (של חיילי המילואים) / שוויון (הזדמנות שווה למועמדים ולבוחרים) / הזכות לחיים ולביטחון – מוצגים ומקושרים לסוגיה. אין להשתמש בשני הנימוקים במושגים זהים או קרובים.

שאלה 22

א. עמדה ברורה בעד ההחלטה להקל את התנאים לקבלת רישיון לנשיאת נשק או נגדה.

ב. בעד ההקלה: הזכות לחיים ולביטחון (חובת המדינה להגן על חיי התושבים; אפשרות לבלום מחבלים) – מוצגת ומקושרת לסוגיה.

ג. נגד ההקלה (במושג אחר מזה שבסעיף ב): הזכות לשוויון / שלטון החוק (סכנה של עשיית דין עצמי במקום אכיפה בידי הרשויות המוסמכות); ואם בסעיף ב לא נבחרה הזכות לחיים ולביטחון – גם היא (ריבוי כלי נשק עלול לסכן חיים) – מוצגים ומקושרים לסוגיה. אין להשתמש בשני הנימוקים במושגים זהים או קרובים.

כל הבגרויות באזרחות עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/civics